

1860 Urolige tider på Sandferhus

Sandferhus - området som på mange måter har blitt borte mellom Stjørdal og Hell, er i dag oppslukt av flyplassen, Rica og Hell-senteret. Men historisk er det knapt sterkere navn langs Stjørdalselva enn nettopp Sandferhus og Værnesbranden. Til dette området knytter vi ferjestedet, gjestgiveriet, festlokalet, skysstasjonen og tingstua. Et kraftsenter lenge før Halsen engang var påtenkt. Hele Stjørdals historie har på en måte vært innom Sandferhus i dobbeltforstand.

John Johnsen Furan, født i 1768 bygslet først til seg Kvithammer i september 1788. I 1800 fikk han skjøte på Ytre Berg i Lånke. Den 8.mai 1807 tilkom han skjøte på Nedre Sandferhus av Søren Meyer for 2 500 dlr. Det er denne John Furan som trolig kan regnes som nybygger på Nedre Sandferhus. Han bygde opp gården ved siden av veien som gikk ned til ferjestedet, om lag halvveis mellom der gården ligger nå og elva. Det var Nils Nilsen Sandfærhus som flyttet husene i 1874-76.

Peder, sønn til Johan Furan overtar gården i februar 1817. Han gifter seg i juni samme år med Sigrid Pedersdatter Hembre. Hun var søster til Peder Hembre, handelsmann og eier av Hembregården på nedre Bakklandet i Trondheim. Sigrid og Peder Johnsen Sandfærhus flytter i 1824 til Verdal. Sandferhus ble da solgt til Peder Olsen Lillemo, onkel til Mali - som ble ei kjent misjonskvinne i dalføret, hvor hun i sitt hjem på Lillemo hadde en stor møtesal, Monasalen, der det ble avholdt en rekke kristelige møter. Vår Peder - som kjøper Sandferhus, vokste opp i en familie hvor kun de to guttene fikk leve, jentene døde. Og for Peder skulle det på en måte ikke slutte med det. Han gifter seg den 25.april i 1805 med Randi Eriksdatter - og blir boende på Vestre Lillemo frem til de overtar Sandferhus. Og på Lillemo fortsetter døden hyppig å komme på besøk. Kun 4 av deres 9 barn når voksen alder.

Peder dør en gang før 1827, og enka Randi selger Sandferhus den 9.april 1827 til Hans Eysteinsen Fergestedet. Hans bodde da på plassen til sin far, Fergestadbakken - som lå under reina vest av gamle Innherredsvegen. Hans Eysteinsen gifter seg St.Hanskvelden i 1807 med Marit Huus. De fikk to barn. Først Halvor, født 10.januar 1808 - som skulle bli neste eier av

Sandferhus. Deretter Hans Peter, 12 år senere - født 13.april 1820. Han ble ugift, og gikk under navnet "Peter Færrimainn". Det hevdes at han var en uredd person.

Det heter seg at Marit, mor deres - holdt det gående innenfor ulovlig brennevinshandel. HB'en hennes – eller "gaukinga", som de kalte det, var så god forretning at til slutt hadde hun og mannen lagt seg opp penger til å kjøpe den gården de ønsket, nettopp Sandferhus. Men det skulle nok koste mer enn det *smakte*. Om Hans tok til seg litt for meget av stoffet eller ei, skal være usagt, men han ble visstnok "ein helselaus mann", og året etter at de hadde overtatt Sandfærhus, gikk han trøtt av livet, og tok sitt eget liv den 20.august 1828.

Halvor Hansen Sandferhus får så skjøte av sin mor Marit den 11.juni i 1838. Han var da gift med Beret Halvorsdatter Kvålsås. Hun var født i 1810, og vokste opp på Kvålsåsen. Enkelte forhold tyder på at Beret nok ikke hadde den enkleste barndom. Først dør faren i 1813. Hennes mor, Gunhild Larsdatter Skeiet gifter seg på nytt i mai 1817 med Trond Opem. De får to barn sammen. Da Beret er 6 år gammel drukner hennes 14-årige bror i Leksa. Tre år senere dør hennes ti år eldre søster, Anne. Hun var ikke konfirmert - noe som tyder på at ikke alt var som det skulle være.

Halvor gifter seg altså med Beret fra Kvålsåsen den 19.oktober i 1832. De skulle kun få ti år sammen. Halvor dør den 14.oktober 1842. Før det hadde de fått tre barn: Først Magnus i 1833, så Halvor - som dør som 2-åring, og den 1.mai 1839 kommer Anne Gurine - hun som senere skulle bli selve prinsessa i Stjørdalen. Sitat fra Stjørdalsboka: "...hadde ord for å være den venaste møya i dalføret". Sommeren 1835 hadde Beret og Halvor på Sandferhus kong Carl Johan - med stort følge - som gjester i de store stuene på gården.

Da Beret ble enke, giftet hun seg på nytt den 23.november 1843 med Halvor Pedersen Huus. De fikk ei datter, som dør som 3-åring. Berets nye mann dør så i februar 1852, og Beret sitter igjen på Sandferhus som enke for annen gang. Noen måneder senere kommer så Ola Olsen Stene inn i Berets liv. Han kom fra Byneset. Han var på dette tidspunktet å regne for å være en gammel ungar på nærmere 55 år, som i mange år hadde lagt seg opp ei formue som hestehandler, men var visst litt av en gnier. Uansett gifter Beret seg med Ola den 24.april i 1853, men mye tyder på at hun angret det. Det heter seg at han alt etter et par år dro tilbake til hjembygda si. Formelt ble de skilt i 1859 - en ikke helt vanlig hendelse på den tiden.

I 1855 kjøper Beret bruk nr.1: Øvre Sandferhus av Peter Josias Nielsen for 500 spdrl. Straks før hadde hun overdratt skjøte på Nedre Sandfærhus til sin sønn Magnus for 1 200 rdrl. Han har gården i om lag 14 år, da han selger, og flytter til Bolleplassen på Værnesmoen. Magnus utvandret med sin familie til Amerika i 1881. Sistnevnte tyder på, at han på linje med så mange andre som besatte Værnesplassene, ikke satt så godt i det og ville forsøke lykken på andre siden av dammen. Men hvorfor solgte og forlot han Sandferhus ? Hans mor, altså vår nevnte Beret "utvandret" også på en måte. Etter å ha formelt skilt seg fra Ola Stene i 1859

selger hun Øvre Sandferhus til Jens Stav og reiser nordover ilag med sin halvbror, Lars Trondsen. Berets vakre datter, Anne Gurine - kommer likevel inn som eier av gården da hun og hennes mann Ole Rise overtok igjen etter Jens Stav. Beret kjøper seg en gård i nærheten av Sandtorg på Hinnøy i Nordland. Hun dør den 1. august i 1910.

Hvorfor solgte hun? Hvorfor solgte sønnen? Hvorfor solgte Ole Rise igjen i 1868? Og hvorfor dro Beret nordover? Hva skjedde på Sandferhus - Øvre og Nedre i disse tider? Dette var i proprietærenes storhetstid. Skillet var stort. Investeringer var for noen få en levevei. Kjøp og salg var igjen på moten. Noen vant - andre tapte. Ikke alt kom til overflaten.